

Architect wil Teufelsberg nieuw leven inblazen

Achtergrond - 3 april 2023 - Auteur: Sam de Graaff

Krijgt de Berlijnse Teufelsberg een nieuwe bestemming? Een architect heeft bouwplannen voor het oude afluisterstation, dat de afgelopen jaren vooral het terrein was van kunstenaars.

Vier witte bollen torenen uit boven de bomen van het Berlijnse Grunewald. Wie dichterbij komt, ziet dat ze hun beste tijd hebben gehad: in de witte buitenkant zitten gaten, het gebouw waarop ze rusten is niet meer dan een karkas.

Dit is de Teufelsberg, met zijn 120 meter een van de hoogste punten in de omgeving van Berlijn. Die hoogte verklaart ook meteen het bestaan van de bollen – het zijn radarkoepels, restanten van een Brits-Amerikaans afluisterstation dat hier vanaf de jaren vijftig was gevestigd. De Teufelsberg bood perfect zicht op het oosten, op de Sovjet-Unie.

Maar niet alleen de witte bollen vormen een overblijfsel van wat zich de voorbije eeuw in en rond Berlijn afspeelde. Dat geldt net zo goed voor de Teufelsberg zelf. Lange tijd was deze plek geen berg maar een bos. De nazi's lieten in de jaren dertig hun oog op de locatie vallen. Ze wilden er een 'universiteitsstad' bouwen, als onderdeel van de megalomane herinrichting van Berlijn. Er zouden onder meer een gigantisch auditorium en [een 'Wehrtechnische Fakultät' \(een technische, militaire faculteit\)](#) komen.

Enorme berg puin

Dat auditorium kwam nooit verder dan de planfase, maar de bouw van de faculteit was al aardig op weg toen de oorlog eindigde. De fundamenten kwamen opmerkelijk ongeschonden de oorlog door en bleken daarna zelfs bestand tegen de springladingen die de geallieerden meebrachten. Opblazen werkte kortom niet, dus gooiden ze het over een andere boeg: de faculteit werd begraven onder 26 miljoen kubieke meter puin.

Want dat is de Teufelsberg in feite: een gigantische berg puin. Duitsland telt meerdere van deze *Trümmerbergen* (puinbergen), waar de brokstukken van de verwoeste Duitse steden na de Tweede Wereldoorlog werden verzameld.

De Teufelsberg is een van de 'Trümmerbergen', een gigantische berg

puin

Op die puinberg, boven op de restanten van een nazi-universiteit, bouwden de Britten en de Amerikanen een afliuisterstation. Maar de Teufelsberg werd ook gebruikt voor heel andere activiteiten: wintersport. Toen de berg in 1972 'af' was, kwamen er een piste, een rodelbaan en een schans. Maar de interesse nam af [en de baan raakte in verval](#). Ook werd er enige tijd wijn verbouwd op de berg, maar dat bleek gezien [de regelmatige vorst](#) weinig rendabel.

Met de val van de Muur verdween uiteindelijk het nut van het afliuisterstation. In 1992 vertrokken de Amerikanen en de Britten. Bij het Berlijnse stadsbestuur diende zich de vraag aan: hoe verder met de berg?

Vijfsterrenhotel

Het antwoord laat nog altijd op zich wachten. Aan plannen geen gebrek. Nadat hij vanaf 1994 enkele jaren werd gebruikt als luchtverkeerscentrum voor de burgerluchtvaart, meldde zich in 1996 een groep investeerders op de Teufelsberg. Ze wilden woningen en restaurants, een vijfsterrenhotel en een spionagemuseum bouwen. Voor 5,6 miljoen mark was het 4,8 hectare grote gebied van hen.

Maar buiten de fundamenteën van een modelwoning zou er geen steen worden gelegd. De verkoop en de bouwplannen leidde tot woede bij omwonenden, die met succes tegen de plannen protesteerden. Ook zou er bij de investeerders sprake zijn van geldgebrek. Berlijn [verklaarde de berg bovendien tot 'bos'](#), waardoor er niet meer mocht worden gebouwd.

Gruhl zou er een Koude Oorlog-museum, ateliers, werkplekken en een café willen neerzetten

Het afliuisterstation begon te vervallen, de Teufelsberg werd het terrein van krakers en kunstenaars. Een dystopisch, met graffitikunst versierd niemandsland.

Die bijzondere mix maakt de Teufelsberg inmiddels geliefd bij bezoekers. Sinds 2018 heeft het gebied een monumentenstatus – niet alleen de afliuistertorens, maar het hele gebied. Nieuwbouw is daardoor gebonden aan strenge regels. Toch [zou architect Hartmut Gruhl het willen proberen](#). Hij is sinds 1996 een van de aandeelhouders en heeft de andere aandeelhouders inmiddels uitgekocht volgens het Berlijnse dagblad Der Tagesspiegel.

Gruhl zou er een Koude Oorlog-museum, ateliers, werkplekken en een café willen neerzetten. Daarover zou hij al in gesprek zijn met het stadsbestuur. Maar of het er echt van komt? Een vertegenwoordiger van het stadsdeel zegt dat het vooralsnog gaat om 'eerste ideeën', die nog 'ver verwijderd zijn van de planning'. Gruhl zal nog even geduld moeten hebben, zo lijkt het.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/54725/architect-wil-teufelsberg-nieuw-leven-inblazen>